

12 Mane surgamus ad vineas, videamus si floruit vinea, si flores fructus parturiunt, si floruerunt mala punica: ibi dabo tibi ubera mea.

13 Mandragoræ dederunt odorem, In portis nostris omnia poma: nova & vetera, dilecte mi, fervavi tibi.

CAPUT VIII.

1 **Q**uis mihi det te fratrem meum fugentem ubera matris meæ, ut inveniam te foris, & deosculer te, & jam me nemo despiciat?

2 Apprehendam te, & ducam in domum matris meæ: ibi me docebis, & dabo tibi poculum ex vino condito, & mustum malorum granatorum meorum.

3 Læva ejus sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.

4 Adjuro vos filie Jerusalem, ne suscitatis, neque evigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit.

5 Quæ est ista, quæ ascendit de deserto, deliciis affluens, innixa super dilectum suum? Sub arbore malo suscitavi te: ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua.

6 Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum: quia fortis est ut mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio: lampades ejus lampades ignis atque flammarum.

7 Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam: si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam.

8 Soror nostra parva, & ubera non habet. Quid faciemus sorori nostræ in die quando alloquenda est?

9 Si murus est, ædificemus super eum propugnacula argentea: si ostium est, compingamus illud tabulis cedrinis.

10 Ego murus: & ubera mea sicut turris, ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens.

11 Vineam fuit pacifico in ea, quæ habet populos: tradidit eam custodibus, vir affert pro fructu ejus mille argenteos.

12 Vineam meam coram me est. Mille tui pacifici, & ducenti his, qui custodiunt fructus ejus.

13 Quæ habitas in hortis, amici auscultant: fac me audire vocem tuam.

14 Fuge dilecte mi, & assimilare capræ, hinnuloque cervorum super montes aromaticum.

LIBER
SAPIENTIÆ.

CAPUT PRIMUM.

Judices sent justis: Dominus invenitur si simplici corde & fide quaeratur; fugit autem a peccatoribus & vanis cogitationibus: cumque omnia replat, nihil eum latere potest: murmuratio, detractio, & mendacium detestanda: omnia fecit Deus ad vitam, non mortem intendens, quam sibi peccatores accersierunt.

1 **D**ILIGITE * justitiam, qui judicatis * 3. Reg. terram. Sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis quæ-
Isai. 56.

rite illum:

2 * Quoniam invenitur ab his, qui non tentant illum: apparet autem eis, qui fidem habent in illum. 1. Ps.

3 Perversæ enim cogitationes separant a Deo: probata autem virtus corripit insipientes.

4 Quoniam in malevolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis.

5 Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictum, & auferet se a cogitationibus, quæ sunt sine intellectu, & corripitur a superveniente iniquitate.

^{* Gal. 5. 22.} ^{* Jerem. 17. 10.} 6 * Benignus est enim spiritus sapientiae, & non liberabit maledicum a labiis suis: quoniam renum illius testis est Deus, & cordis illius scrutator est verus, & linguae ejus adjutor.

^{* Isa. 6. 3.} 7 * Quoniam spiritus Domini replevit orbem terrarum: & hoc, quod continet omnia, scientiam habet vocis.

8 Propter hoc qui loquitur iniqua, non potest latere, nec prateriet illum corripiens iudicium.

9 In cogitationibus enim impii interrogatio erit: sermonem autem illius auditio ad Deum veniet, ad correptionem iniquitatum illius.

10 Quoniam auris zeli audit omnia, & tumultus murmurationum non abscondetur.

11 Custodite ergo vos a murmuratione, quae nihil prodest. & a detractione parcite linguae, quoniam sermo obscurus in vacuum non ibit: os autem, quod mentitur, occidit animam.

12 Nolite zelare mortem in errore vitae vestrae, necue acquiratis perditionem in operibus manuum vestrarum.

^{* Ezech. 18. 32. & 33. 11.} 13 * Quoniam Deus mortem non fecit, nec laetatur in perditione vivorum.

14 Creavit enim, ut essent omnia: & sanabiles fecit nationes orbis terrarum: & non est in illis medicamentum exterminii, nec inferorum regnum in terra.

15 Iustitia enim perpetua est, & immortalis.

16 Impii autem manibus & verbis accersierunt illam: & aestimantes illam amicam, defluerunt, & sponsones posuerunt ad illam: quoniam digni sunt qui sint ex parte illius.

CAPUT II.

Omnis impiorum vitae futurae spem non habentium scopus est frui hujus vitae voluptatibus, ideoque iustum, qui diversum respicit finem, ferre nequeunt, sed ad mortem usque persequuntur sicut & Diaboli invidia homo a Deo creatus immortalis, factus est mortalis.

1 Dixit.

1 Dixerunt enim cogitantes apud se non recte: * Exiguum, & cum tædio est tempus vitae nostrae, & non est refrigerium in fine hominis: & non est qui agnitus sit reverfus ab inferis:

2 Quia ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus tanquam non fuerimus: quoniam fumus factus est in naribus nostris: & sermo scintilla ad commovendum cor nostrum:

3 Qua extincta, cinis erit corpus nostrum, & spiritus diffundetur tanquam mollis aer, & transibit vita nostra tanquam vestigium nubis, & ficut nebula dissolvetur, quae fugata est a radiis solis, & a calore illius aggravata:

4 Et nomen nostrum oblivionem accipiet per tempus, & nemo memoriam habebit operum nostrorum.

5 * Umbrae enim transitus est tempus nostrum, & non est reversio finis nostri: quoniam consignata est, & nemo revertitur.

6 * Venite ergo, & fruamur bonis quae sunt, & utamur creatura tanquam in juventute celebrerit.

7 Vino pretioso, & unguentis nos impleamus: & non pratereat nos flos temporis.

8 Coronemus nos rosis, antequam marcescant: nullum pratium sit, quod non pertranseat luxuria nostra.

9 Nemo nostrum exors sit luxuriae nostrae: ubique relinquamus signa laetitiae: quoniam haec est pars nostra, & haec est fors.

10 Opprimamus pauperem iustum, & non parcamus viduae, nec veterani revereamur canos multi temporis.

11 Sit autem fortitudo nostra lex iustitiae: quod enim infirmum est, inutile invenitur.

12 Circumveniamus ergo iustum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata disciplinae nostrae.

13 * Promittit se scientiam Dei habere, & filium Dei se nominat.

14

* Joan.
7. 7.

14 * Factus est nobis in traductionem cogitationum nostrarum.

15 Gravis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est illis vita illius, & immutatae sunt viae ejus.

16 Tanquam nugaces aestimati sumus ab illo, & abstinet se a viis nostris tanquam ab immunditiis, & praefert novissima justorum, & gloriatur patrem se habere Deum.

17 Videamus ergo si sermones illius veri sint, & ditemus quae ventura sunt illi, & sciemus quae erunt novissima illius.

* Psal.
21. 9.

18 * Si enim est verus filius Dei, suscipiet illum, & liberabit eum de manibus contrariorum.

19 Contumelia & tormento interrogemus eum, ut sciamus reverentiam ejus, & probemus patientiam illius.

* Jerem.
11. 19.

20 * Morte turpissima condemnemus eum: erit enim ei respectus ex sermonibus illius.

21 Haec cogitaverunt, & erraverunt: excæcavit enim illos malitia eorum.

22 Et nescierunt sacramenta Dei, neque mercedem speraverunt justitiae, nec judicaverunt honorem animarum sanctarum.

* Gen. 1.
27 & 2. 7.
& 5. 1. Eccl.
17. 1.

23 * Quoniam Deus creavit hominem inexterminabilem, & ad imaginem similitudinis suae fecit illum.

* Gen. 3.
1.

24 * Invidia autem diaboli mors introivit in orbem terrarum:

25 Imitantur autem illum qui sunt ex parte illius.

CAPUT III.

De felicitate justorum, qui in hac vita ab impiis contempti, tentationibus a Deo probati fuerunt: & de infelicitate impiorum: item de castitatis & bonorum operum mercede, ac infelicitate filiorum adulterorum.

* Dent.
33. 3. Infr.
5. 4.

1 Justorum autem animae in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum mortis.

2 Visi sunt oculis insipientium mori: & aestimata est afflictio exitus illorum;

3 Et quod a nobis est iter, exterminium: illi autem sunt in pace.

4 Et si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorum immortalitate plena est.

5 In paucis vexati, in multis bene disponuntur: quoniam Deus tentavit eos, & invenit illos dignos se.

6 Tanquam aurum in fornace probavit illos, & quasi holocausti hostiam accepit illos, & in tempore erit respectus illorum.

7 * Fulgebunt justi & tanquam scintillae in arundineto discurrunt. * Mast.
13. 43.8 * Judicabunt nationes, & dominabuntur populis, & regnabit Dominus illorum in perpetuum. * 1. Cor.
6. 2.

9 Qui confidunt in illo, intelligent veritatem: & fideles in dilectione acquiescent illi: quoniam donum & pax est electis ejus.

10 Impii autem secundum quae cogitaverunt, correptionem habebunt: qui neglexerunt justum, & a Domino recefferunt:

11 Sapientiam enim, & disciplinam qui abjicit, infelix est: & vacua est spes illorum, & labores sine fructu, & inutilia opera eorum.

12 Mulieres eorum insensatae sunt, & nequissimi filii eorum.

13 Maledicta creatura eorum, quoniam felix est sterilis: & incoquinata, quae nescivit thorum in delicto, habebit fructum in refectione animarum sanctarum.

14 * Et spado, qui non operatus est per manus suas iniquitatem, nec cogitavit adversus Deum nequissima: dabitur enim illi fidei donum electum, & fors in templo Dei acceptissima. * Isai.
56. 4.

15 Bonorum enim laborum gloriosus est fructus, & quae non concidat radix sapientiae.

16 Filii autem adulterorum in consummatione erunt, & ab iniquo thoro semen exterminabitur.

17 Et si quidem longae vitae erunt, in nihilum com-

computabuntur, & sine honore erit novissima senectus illorum.

18 Et si celerius defuncti fuerint, non habebunt spem, nec in die agnitionis allocutionem.

19 Nationis enim iniquæ diræ sunt consummationes.

CAPUT IV.

Casta generatio in multis ab adulterina diffidet: de refrigerio iusti morte præoccupati: quæ sit senectus venerabilis; & quod iusti sapius e mundo tolluntur a Deo, ne ab impiis seducantur: & quantum finis utrorumque distet.

1 **Q**uam pulchra est casta generatio cum claritate: immortalis est enim memoria illius: quoniam apud Deum nota est, & apud homines.

2 Cum præsens est, imitantur illam: & desiderant eam cum se eduxerit, & in perpetuum coronata triumphat incoquinatorum certaminum præmium vincens.

3 Multigena autem impiorum multitudo non erit utilis, & spuria vitulamina non dabunt radices altas, nec stabile firmamentum collocabunt.

4 * Et si in ramis intempore germinaverint, infirmiter posita, a vento commovebuntur & a nimietate ventorum eradicabuntur.

5 Confringentur enim rami inconsummati, & fructus illorum inutiles, & acerbi ad manducandum, & ad nihilum apti.

6 Ex iniquis enim somnis filii qui nascuntur, testes sunt nequitiae adversus parentes in interrogatione sua.

7 Iustus autem si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit.

8 Senectus enim venerabilis est non diuturna, neque annorum numero computata: cani autem sunt sensus hominis.

9 Et ætas senectutis vita immaculata.

10 * Placens Deo factus est dilectus, & vivens inter peccatores translatus est.

11 Rap-

* Jer. 17.
6. Matth.
7. 27.

* Hebr.
11. 5.

11 Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius.

12 Fascinatio enim nugacitatis obscurat bona, & inconstantia concupiscentiæ transvertit sensum sine malitia.

13 Consummatus in brevi explevit tempora multa:

14 Placita enim erat Deo anima illius: propter hoc properavit educere illum de medio iniquitatum: populi autem videntes, & non intelligentes, nec poentes in præcordiis talia:

15 Quoniam gratia Dei, & misericordia est in sanctos ejus, & respectus in electos illius.

16 Condemnat autem iustus mortuus vivos impios, & juvenus celerius consummata, longam vitam injusti.

17 Videbunt enim finem sapientis, & non intelligent, quid cogitaverit de illo Deus, & quare munierit illum Dominus.

18 Videbunt & contemnent eum: illos autem Dominus irridebit.

19 Et erunt post hæc decedentes sine honore, & in contumelia inter mortuos in perpetuum: quoniam dirumpet illos inflatos sine voce, & commovebit illos a fundamentis, & usque ad supremum desolabuntur: & erunt gementes, & memoria illorum peribit.

20 Venient in cogitatione peccatorum suorum timidi, & traduent illos ex adverso iniquitates ipsorum.

CAPUT V.

Impii in iudicio admirantes gloriam iustorum quos hic contempserunt, desent suam miseriam, quodque tota eorum felicitas fuerit momentanea, iustorum autem erit perpetua: porro Deus, tum per creaturas, tum per se, armatur ad puniendos impios.

1 **T**unc stabunt iusti in magna constantia adversus eos qui se angustiaverunt, & qui abstulerunt labores eorum.

2 Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in subitatione insperatæ salutis,

Tom. III.

D d

3 Di-

3 Dicentes intrase, pœnitentiam agentes, & pœ angustia spiritus gementes: Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum, & in similitudinem improprietii.

* Sap.
3. 2.

4 * Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore:

5 Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos fors illorum est.

6 Ergo erravimus a via veritatis, & justitiæ lumen non luxit nobis, & sol intelligentiæ non est ortus nobis.

7 Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, & ambulavimus vias difficiles, viam autem Domini ignoravimus.

8 Quid nobis profuit superbia? aut divitiarum jactantia quid contulit nobis?

* 1. Par.
10. 15.
Sap. 2. 5.
* Prov.
20. 19.

9 * Transferunt omnia illa tanquam umbra, & tanquam nunciis percurrens,

10 * Et tanquam navis, quæ pertransit fluctuantem aquam: cujus, cum præterierit, non est vestigium invenire, neque semitam carinæ illius in fluctibus:

11 Aut tanquam avis, quæ tranşvolat in aere, cujus nullum invenitur argumentum itineris, sed tantum sonitus alarum verberans levem ventum & scindens per vim itineris aere: commotis alis tranşvolavit, & post hoc nullum signum invenitur itineris illius:

12 Aut tanquam sagitta emissa in locum destinatum, divisus aer continuo in se reclusus est, ut ignoretur transitus illius:

13 Sic & nos nati continuo desivimus esse: & virtutis quidem nullum signum valuimus ostendere: in malignitate autem nostra consumpti sumus.

* Psal. 1.
4. Prov.
12. 28. &
11. 7.

14 Talia dixerunt in inferno hi, qui peccaverunt:

15 * Quoniam spes impii tanquam lanugo est, quæ a vento tollitur: & tanquam spuma gracilis quæ a procella dispergitur: & tanquam fumus, qui a vento diffusus est: & tanquam memoria hospitis unius diei prætereuntis.

16 Iusti autem in perpetuum vivent, & apud Dominum est merces eorum, & cogitatio illorum apud Altissimum,

17 Ideo

17 Ideo accipiet regnum decoris, & diadema speciei de manu Domini: quoniam dextera sua teget eos, & brachio sancto suo defendet illos.

18 * Accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad ultionem inimicorum.

* Psal. 17.
10. Ephes.
6. 12.

19 Induet pro thorace justitiam & accipiet pro galea iudicium certum.

20 Sumet scutum inexpugnabile, æquitatem:

21 Acuet autem duram iram in lanceam, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos.

22 Ibunt directe emissiones fulgurum, & tanquam a bene curvato arcu nubium exterminabuntur, & ad certum locum insilient.

23 Et a petrosâ ira plenæ mittentur grandines, excandescet in illos aqua maris, & flumina concurrent duriter.

24 Contra illos stabit spiritus virtutis, & tanquam turbo venti dividet illos: & ad eremum perducet omnem terram iniquitas illorum, & malignitas evertet sedes potentium.

CAPUT VI.

Reges & iudices ad sapientiam & justitiam sectandam exhortatur: ostendens quam grave maneat iniustis rectoribus supplicium: item quam sit obvia sapientia querentibus eam: quodque ejus acquisitio sit utilis, cujus capax non est invidus.

1 **M**ELIOR est sapientia quam vires: & vir prudens quam fortis.

Eccl. 9.
12.

2 Audite ergo reges, & intelligite, discite iudices finium terræ.

3 Præbete aures vos, qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum.

4 * Quoniam data est a Domino potestas vobis, & virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur.

* Rom. 12.
1.

5 Quoniam cum essetis ministri regni illius, non recte judicastis, nec custodistis legem justitiæ, neque secundum voluntatem Dei ambulastis.

6 Horrende & cito apparebit vobis: quoniam iudicium durissimum his, qui præsumunt, fiet.

7 Exiguo enim conceditur misericordia: potentibus autem potenter tormenta patientur.

D d 2

3*

Deut. 10. 17. 2. Par. 19. 7. Eccli. 35. 15. Astor. 10. 34. Rom. 2. 11. Gal. 2. 6. Ephes. 6. 9. 1. Cor. 3. 25. 1. Petr. 1. 17.
 8 * Non enim subtrahet personam cuiusquam Deus, nec verebitur magnitudinem cuiusquam: quoniam pusillum & magnum ipse fecit, & æqualiter cura est illi de omnibus.

9 Fortioribus autem fortior instat cruciatio.

10 Ad vos ergo reges sunt hi sermone mei, ut discatis sapientiam, & non excidatis.

11 Qui enim custodierint iusta iuste, iustificabuntur: & qui didicerint ista, invenient quid respondeant.

12 Concupiscite ergo sermone meos, diligite illos, & habebitis disciplinam.

13 Clara est, & quæ nunquam marcescit sapientia, & facile videtur ab his, qui diligunt eam & invenitur ab his, qui quærunt illam.

14 Præoccupat, qui se concupiscunt, ut illis se prior ostendat.

15 Qui de luce vigilaverit ad illam, non laborabit: assidentem enim illam foribus suis inveniet.

16 Cogitare ergo de illa, sensus est consummatus: & qui vigilaverit propter illam, cito securus erit.

17 Quoniam dignos seipsa circuit quærens, & in viis ostendit se illis hilariter, & in omni providentia occurrit illis.

18 Initium enim illius verissima est disciplinæ concupiscentia.

19 Cura ergo disciplinæ, dilectio est: & dilectio, custodia legum illius est: custoditio autem legum, consummatio incorruptionis est:

20 In corruptio autem facit esse proximum Deo.

21 Concupiscentia itaque sapientiæ deducit ad regnum perpetuum.

22 Si ergo delectamini sedibus, & sceptris, o reges populi, diligite sapientiam, ut in perpetuum regnetis:

23 Diligite lumen sapientiæ omnes, qui præestis populis.

24 Quid est autem sapientia, & quemadmodum facta sit referam: & non abscondam a vobis sacramenta Dei, sed ab initio nativitatis investigabo, & ponam in lucem scientiam illius, & non præteribo veritatem: 25 Ne-

25 Neque cum invidia tabescente iter habebit: quoniam talis homo non erit particeps sapientiæ.

26 Multitudo autem sapientium sanitas est orbis terrarum: & rex sapiens stabilimentum populi est.

27 Ergo accipite disciplinam per sermone meos, & proderit vobis.

CAPUT VII.

Cum unus sit omnibus introitus ad vitam, & similis exitus; præ omnibus eligenda est sapientia, adferens secum cuncta bona, habens secum spiritum intelligentiæ multiplicem, & quæ hic mirum in modum extollitur, quamque abunde auctor fuerat affectus.

1 SUM quidem & ego mortalis homo, similis omnibus, & ex genere terreni illius, qui prior factus est, & in ventre matris figuratus sum caro.

2 Decem mensium tempore * coagulatus sum in sanguine, ex semine hominis, & delectamento somni conveniente. *Job. 10. 10.*

3 Et ego natus accepi communem aerem, & in similiter factam decidi terram, & primam vocem similem omnibus emisi plorans.

4 In involumentis nutritus sum, & curis magnis.

5 Nemo enim ex regibus aliud habuit nativitatis initium.

6 * Unus ergo introitus est omnibus ad vitam, & similis exitus. *Job. 1. 21. 1. Tim. 6. 7.*

7 Propter hoc optavi, & datus est mihi sensus: & invocavi, & venit in me spiritus sapientiæ:

8 Et præposui illam regnis & sedibus, & divitias nihil esse duxi in comparatione illius.

9 * Nec comparavi illi lapidem pretiosum: quoniam omne aurum in comparatione illius, arena est exigua, & tanquam lutum æstimabitur argentum in conspectu illius. *Job. 28. 15. Prov. 8. 11.*

10 Super salutem & speciem dilexi illam, & proposui pro luce habere illam: quoniam inextinguibile est lumen illius. D d 3 II

* 3. Reg.
3. 13.
Aristh. 6.
33.

11 * Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honestas per manus illius.

12 Et lætatus sum in omnibus: quoniam antecedebat me ista sapientia, & ignorabam, quoniam horum omnium mater est.

13 Quam sine fictione didici, & sine invidia communico, & honestatem illius non abscondo.

14 Infinitus enim thesaurus est hominibus: quo qui usi sunt, participes facti sunt amicitiae Dei, propter disciplinae dona commendati.

15 Mihi autem dedit Deus dicere ex sententia, & præsumere digna horum, quæ mihi dantur: quoniam ipse sapientiae dux est, & sapientium emendator.

16 In manu enim illius & nos, & sermones nostri, & omnis sapientia, & operum scientia & disciplina.

17 Ipse enim dedit mihi horum, quæ sunt, scientiam veram: ut sciam dispositionem orbis terrarum, & virtutes elementorum,

18 Initium, & consummationem, & medietatem temporum, vicissitudinum permutationes, & commutationes temporum,

19 Anni cursus, & stellarum dispositiones,

20 Naturas animalium, & iras bestiarum, vim ventorum, & cogitationes hominum, differentias virgultorum, & virtutes radicum.

21 Et quaecumque sunt absconsa & improvisa, didici: omnium enim artifex docuit me sapientia.

22 Est enim in illa spiritus intelligentiae, sanctus, unicus, multiplex, subtilis, discretus, mobilis, incoquinatus, certus, suavis, amans bonum, acutus, quem nihil vetat, benefaciens,

23 Humanus, benignus, stabilis, certus, securus, omnem habens virtutem, omnia prospiciens, & qui capiat omnes spiritus: intelligibilis, mundus, subtilis,

24 Omnibus enim mobilibus mobilior est sapientia: attingit autem ubique propter suam munditiam.

25 Va-

25 Vapor est enim virtutis Dei, & emanatio quaedam est claritatis omnipotentis Dei sincera: & ideo nihil inquinatum in eam incurrit.

26 * Candor est enim lucis aeternae, & speculum sine macula Dei majestatis, & imago bonitatis illius. * Heb. 1. 3.

27 Et cum sit una, omnia potest: & in se permanens omnia innovat, & per nationes in animas sanctas se transfert, amicos Dei & prophetas constituit.

28 Neminem enim diligit Deus, nisi eum, qui cum sapientia inhabitat.

29 Est enim hæc speciosior sole, & super omnem dispositionem stellarum, luci comparata invenitur prior.

30 Illi enim succedit nox, sapientiam autem non vincit malitia.

CAPUT VIII.

Cum sapientiam comitentur omnia desiderabilia, summe ambienda est, & a Deo petenda; a quo solo datur continentia.

1 **A**Ttingit ergo a fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter.

2 Hanc amavi, & exquisivi a juventute mea, & quæsi sponsum mihi eam assumere, & amator factus sum formæ illius.

3 Generositate illius glorificat, contubernium habens Dei: sed & omnium Dominus dilexit illam.

4 Doctrinæ enim est disciplinae Dei, & electrix operum illius.

5 Et si divitiarum appetuntur in vita, quid sapientia locupletius, quæ operatur omnia?

6 Si autem sensus operatur: quis horum, quæ sunt, magis quam illa, est artifex?

7 Et si iustitiam quis diligit: labores hujus magnas habet virtutes: sobrietatem enim, & prudentiam docet, & iustitiam, & virtutem, quibus utilius nihil est in vita hominibus.

8 Et si multitudinem scientiæ desiderat quis, scit

D d 4

scit præterita, & de futuris æstimat: scit ver-
futas sermonum, & dissolutiones argumentorum;
signa & monstra scit, antequam fiant, & eventus
temporum & sæculorum.

9 Proposui ergo hanc adducere mihi ad con-
vivendum: sciens, quoniam mecum communica-
bit de bonis, & erit allocutio cogitationis & tæ-
dii mei.

10 Habebo propter hanc claritatem ad turbas,
& honorem apud seniores juvenis:

11 Et acutus inveniar in iudicio, & in conspe-
ctu potentium admirabilis ero, & facies princi-
pum mirabuntur me:

12 Tacentem me sustinebunt, & loquentem me
respicient, & fermocinante me plura, manus ori
suo imponent.

13 Præterea habebō per hanc, immortalitatem:
& memoriam æternam his, qui post me futuri
sunt, relinquam.

14 Disponam populos: & nationes mihi erunt
subditiæ.

15 Timebunt me audientes reges horren-
di: in multitudine videbor bonus, & in bello
fortis.

16 Intrans in domum meam, conquiescam cum
illa: non enim habet amaritudinem conversatio
illius, nec tædium convictus illius, sed lætitiæ
& gaudium.

17 Hæc cogitans apud me, & commemorans
in corde meo: quoniam immortalitas est in co-
gnatione sapientiæ,

18 Et in amicitia illius delectatio bona, & in
operibus manuum illius honestas sine defectio-
ne, & in certamine loquelæ illius sapientia,
& præclaritas in communicatione sermonum
ipsius: circuibam quærens, ut mihi illam assu-
merem.

19 Puer autem eram ingeniosus, & fortitudo
sum animam bonam.

20 Et cum essem magis bonus; veni ad corpus
incoquinatum.

21 Et ut solvi quoniam aliter non possem
esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum
erat

erat sapientiæ, scire cujus esset hoc donum:
adii Dominum, & deprecatus sum illum, &
dixi ex totis præcordiis meis.

CAPUT IX.

*Oratio sapientis cum agnitione propriæ im-
becillitatis, ad impetrandam a Domino sapien-
tiam, quæ cum omnibus necessaria sit, potissi-
mum tamen rectoribus populorum; incerta est enim
humana sapientia.*

1 **D**eus patrum meorum, & Domine mi-
sericordiæ, qui fecisti omnia verbo 3. Reg.
3. 9.

tuo,
2 Et sapientia tua constituisti hominem, ut
dominaretur creaturæ, quæ a te facta est,

3 Ut disponat orbem terrarum in æquitate
& iustitia, & in directione cordis iudicium
iudicet:

4 Da mihi sedium tuarum assitricem sapien-
tiam, & noli me reprobare a pueris tuis:

5 * Quoniam servus tuus sum ego, & fi-
lius ancillæ tuæ, homo infirmus, & exigui
temporis, & minor ad intellectum iudicii &
legum. 115. 16.

6 Nam & si quis erit consummatus inter filios
hominum, si ab illo abfuerit sapientia tua, in ni-
hilum computabitur.

7 * Tu elegisti me regem populo tuo, & iudi-
cem filiorum tuorum, & filiarum: 28. 4. 5.
2. Par. 1.

8 Et dixisti me ædificare templum in monte
sancto tuo, & in civitate habitationis tuæ altare,
similitudinem tabernaculi sancti tui, quod præ-
parasti ab initio: 9.

9 * Et tecum sapientia tua, quæ novit
opera tua, quæ & affuit tunc, cum orbem
terrarum faceres, & sciebat quid esset placi-
tum oculis tuis, & quid directum in præcep-
tis tuis. 8. 22. 27.
Joan. 2.

10 Mitte illam de cælis sanctis tuis, & a
sede magnitudinis tuæ, ut mecum sit & me-
cum laboret, ut sciam quid acceptum sit
apud te:

11 Scit enim illa omnia, & intelligit, & deducet me in operibus meis sobrie, & custodiet me in sua potentia.

12 Et erunt accepta opera mea, & disponam populum tuum iuste, & ero dignus sedium patris mei.

^{17a.}
^{40. 13.}
^{Rom.} 13 * Quis enim hominum poterit scire consilium Dei? aut quis poterit cogitare, quid velit Deus.

^{11. 14.}
^{1. Cor.} 14 Cogitationes enim mortalium timidæ, & incertæ providentiæ nostræ.

^{2. 16.} 15 Corpus enim, quod corrumpitur, aggravat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem.

16 Et difficile æstimamus, quæ in terra sunt: & quæ in prospectu sunt, invenimus cum labore. Quæ autem in cælis sunt quis investigabit?

17 Sensum autem tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam, & miseris spiritum sanctum tuum de altissimis:

18 Et sic correctæ sint semitæ eorum, qui sunt in terris; & quæ tibi placent, didicerint homines?

19 Nam per sapientiam sanati sunt, quicumque placuerunt tibi Domine a principio.

CAPUT X.

Commendatur sapientia, quod servaverit, & a malis liberaverit Adam, Noe, Abraham, Lot, Jacob, Joseph, Moysen per quem filios Israel de Ægypto duxit per mare rubrum, demersis in eo Ægyptiis.

^{Gen. 1.}
^{8.} 1 Hæc illum, qui primus formatus est a Deo pater orbis terrarum, cum solus esset creatus, custodivit,

^{Gen.}
^{2. 7.} 2 * Et deduxit illum a delicto suo, & dedit illi virtutem continendi omnia.

^{Gen.}
^{4. 8.} 3 * Ab hac ut recessit injustus in ira sua, per iram homicidii fraterni deperiit.

^{Gen.}
^{7. 21.} 4 * Propter quem, cum aqua deleret terram, sanavit iterum sapientia, per contemptibile lignum iustum gubernans.

^{Gen.}
^{11. 2.} 5 * Hæc & in consensu nequitiae cum se nationes contulissent, scivit iustum, & conservavit si.

sine querela Deo, & in filii misericordia fortem custodivit.

^{Gen.}
^{10. 17.} 6 * Hæc iustum a pereuntibus impiis liberavit fugientem, descendente igne in Pentapolim:

^{22.} Quibus in testimonium nequitiae fumigabunda constat deserta terra, & incerto tempore fructus habentes arbores, & incredibilis animæ memoria stans figmentum salis.

8 Sapientiam enim prætereuntes non tantum in hoc lapsi sunt, ut ignorarent bona, sed & insipientiæ suæ reliquerunt hominibus memoriam, ut in his, quæ peccaverunt, nec latere potuissent.

9 Sapientia autem hos, qui se observant, a doloribus liberavit.

^{Gen.}
^{28. 5. 10.} 10 * Hæc profugum iræ fratris iustum deduxit per vias rectas, & ostendit illi regnum Dei, & dedit illi scientiam sanctorum: honestavit illum in laboribus, & complevit labores illius.

11 In fraude circumvenientium illum affuit illi, & honestum fecit illum.

12 Custodivit illum ab inimicis, & a seductori- bus tutavit illum, & certamen forte dedit illi, ut vinceret, & sciret, quoniam omnium potentior est sapientia.

^{Gen.}
^{37. 28.} 13 * Hæc venditum iustum non dereliquit, sed a peccatoribus liberavit eum: descenditque cum illo in foveam,

^{Gen.}
^{41. 40.}
^{Act.}
^{7. 10.} 14 * Et in vinculis non dereliquit illum, donec afferret illi sceptrum regni, & potentiam adversus eos, qui eum deprimebant: & mendaces ostendit, qui maculaverunt illum, & dedit illi claritatem æternam.

^{Exod.}
^{1. 11.} 15 * Hæc populum iustum, & semen sine querela liberavit a nationibus, quæ illum deprimebant.

16 Intravit in animam servi Dei, & stetit contra reges horrendos in portentis & signis.

17 Et reddidit iustis mercedem laborum suorum, & deduxit illos in via mirabili: & fuit illis in velamento, diei, & in luce stellarum per noctem:

18 transf.

* Exo.
14. 22.
Psal.
77. 13.
* Exod.
12. 35.
* Exo.
15. 1.

18 * Transiit illos per Mare rubrum, & transiit illos per aquam nimiam.

19 Inimicos autem illorum demersit in mare, & ab altitudine inferorum eduxit illos. * Ideo iusti tulerunt spolia impiorum,

20 * Et decantaverunt, Domine, nomen sanctum tuum, & victricem manum tuam laudaverunt pariter:

21 Quoniam sapientia aperuit os mutorum, & linguas infantium fecit disertas.

CAPUT XI.

Sapientia filios Israel per desertum deduxit, devictis inimicis, datisque e petra aquis: punitis autem multiplici flagello idololatriæ Egyptiis: cum tamen Deus, omnium querens salutem, longanimitè toleret peccatores, ut respiciant: quos universos solo suo nutu continuo perdere posset.

Exod.
16. 1.

1 **D**irexit opera eorum in manibus prophetæ sancti.

2 Iter fecerunt per deserta, quæ non habitantur: & in locis desertis fixerunt casus.

* Exod.
17. 12.

3 * Steterunt contra hostes, & de inimicis vindicaverunt.

* Num.
20. 11.

4 * Sitiierunt, & invocaverunt te, & data est illis aqua de petra altissima, & requies sitis de lapide duro.

5 Per quæ enim pœnas passi sunt inimici illorum a defectione potus sui, & in eis, cum abundarent filii Israël, lætati sunt;

6 Per hæc, cum illis deessent, bene cum illis actum est.

7 Nam pro fonte quidem sempiterni fluminis, humanum sanguinem dedisti iniustis.

8 Qui cum minuerentur in translatione infantium occisorum, dedisti illis abundantem aquam in sperate,

9 Ostendens per sitim, quæ tunc fuit, quemadmodum tuos exaltares, & adversarios illorum necares.

10 Cum enim tentati sunt, & quidem cum misericordia disciplinam accipientes, scierunt, quemadmodum cum ira iudicati impii tormenta paterentur.

II Hos

11 Hos quidem tanquam pater monens probasti: illos autem tanquam durus rex interrogans condemnasti.

12 Absentes enim & præsentès similiter torquebantur.

13 Duplex enim illos acceperat tædium, & gemitus cum memoria præteritorum.

14 Cum enim audirent per sua tormenta bene secum agi, commemorati sunt Dominum, admirantes in finem exitus.

15 Quem enim in expositione prava projectum deriserunt, in finem eventus mirati sunt: non similiter iustis sitientes.

16 Pro cogitationibus autem insensatis iniquitatis illorum, * quod quidam errantes colebant mutos serpentes, & bestias supervacuas, immisisti illis multitudinem mutorum animalium in vindictam:

* Ius.
12. 14.

17 Ut scirent, quia per quæ peccat quis, per hæc & torquetur.

18 Non enim impossibilis erat omnipotens manus tua, quæ creavit orbem terrarum ex materia invisâ, * immittere illis multitudinem urforum, aut audaces leones,

* Lev.
26. 22.
Infra.
16. 1.
Jerem.
8. 17.

19 Aut novi generis ira plenas ignotas bestias, aut vaporem ignium spirantes, aut fumi odorem proferentes, aut horrendas ab oculis scintillas emittentes:

20 Quarum non solum læsura poterat illos exterminare, sed & aspectus per timorem occidere.

21 Sed & sine his uno spiritu poterant occidi persecutionem passi ab ipsis factis suis, & dispersi per spiritum virtutis tuæ: sed omnia in mensura, & numero, & pondere disposuisti,

22 Multum enim valere, tibi soli supererat semper: & virtuti brachii tui quis resistet?

23 Quoniam tanquam momentum statera, sic est ante te orbis terrarum, & tanquam gutta rotis antelucani, quæ descendit in terram.

24 Sed misereris omnium, quia omnia potes, & dissimulas peccata hominum propter pœnitentiam.

25 Diligis enim omnia quæ sunt, & nihil odisti

eo-

eorum quæ fecisti: nec enim odians aliquid constituisti, aut fecisti.

26 Quomodo autem posset aliquid permanere nisi tu voluisses? aut quod a te vocatum non esset, conservaretur?

27 Parcis autem omnibus; quoniam tua sunt Domine, qui amas animas.

CAPUT XII.

Offendit quanta clementia & longanimitate Deus corripuerit peccatores terræ sanctæ incolæ: non subito eos delens, cum non illos tantum, sed & omnes nationes, nulli illata injuria, tanquam solus omnium Dominus perdere posset: hæc videlicet erga inimicos clementia electos suos de se suaque bonitate bene sperare faciens, eosque a peccatis revocans.

1 **Q**uam bonus, & suavis est, Domine, spiritus tuus in omnibus!

2 Ideoque eos, qui exerrant, partibus corripis; & de quibus peccant, admones & alloqueris: ut relicta malitia, credant in te Domine.

3 * Illos enim antiquos inhabitatores terræ sanctæ tuæ, quos exhoruisti,

4 Quoniam odibilia opera tibi faciebant per medicamina, & sacrificia injusta,

5 Et filiorum suorum necatores sine misericordia, & comestores viscerum hominum, & devoratores sanguinis a medio sacramento tuo,

6 Et auctores parentes animarum inauxiliatarum perdere voluisti per manus parentum nostrorum,

7 Ut dignam perciperent peregrinationem puerorum Dei, quæ tibi omnium charior est terra.

8 Sed & his tanquam hominibus pepercisti, & misisti antecessores exercitus tui vespas, ut illos paulatim exterminarent.

9 Non quia impotens eras in bello subjicere impios justis, aut bestiis sævis, aut verbo duro simul exterminare:

10 * Sed partibus judicans dabas locum penitentiae, non ignorans, quoniam nequam est natio eorum, & naturalis malicia ipsorum, & quo-

* Deut.
9. 3-12.
29. 18.
12.

* Exod.
23. 30.

quoniam non poterat mutari cogitatio illorum in perpetuum. *Deut. 7. 22.*

11 Semen enim erat maledictum ab initio: nec timens aliquem, veniam dabas peccatis illorum.

12 Quis enim dicet tibi: Quid fecisti? aut quis stabit contra iudicium tuum? aut quis in conspectu tuo veniet vindex iniquorum hominum? aut quis tibi imputabit, si perierint nationes, quas tu fecisti?

13 Non enim est alius Deus quam tu, * cui cura est de omnibus, ut ostendas quoniam non injuste judicas iudicium. ** 1. Pet. 6. 7.*

14 Neque rex, neque tyranus in conspectu tuo inquirent de his, quos perdidisti.

15 Cum ergo sis justus, iuste omnia disponis; ipsum quoque, qui non debet puniri, condemnare, exterum æstimas a tua virtute.

16 Virtus enim tua iustitiæ initium est: & ob hoc quod omnium Dominus es, omnibus te parcere facis.

17 Virtutem enim offendis tu, qui non crederis esse in virtute consummatus, & horum, qui te nesciunt, audaciam traducis.

18 Tu autem dominator virtutis, cum tranquillitate iudicas, & cum magna reverentia disponis nos: subest enim tibi, cum volueris, posse.

19 Docuisti autem populum tuum per talia opera, quoniam oportet iustum esse & humanum, & bonæ spei fecisti filios tuos: quoniam iudicans das locum in peccatis penitentiae.

20 Si enim inimicos servorum tuorum, & debitos morti, cum tanta cruciasti attentione, dans tempus & locum per quæ possent mutari a malitia;

21 Cum quanta diligentia iudicasti filios tuos, quorum parentibus juramenta, & conventiones dedisti bonarum promissionum?

22 Cum ergo das nobis disciplinam, inimicos nostros multipliciter flagellas, ut bonitatem tuam cogitemus iudicantes; & cum de nobis iudicatur, speremus misericordiam tuam.

23 Unde & illis, qui in vita sua insensate & injuste vixerunt, per hæc, quæ coluerunt, dedisti summa tormenta.

24 * Etc.

Supra.
II. 16.
Rom. I.
23.

24 * Etenim in erroris via diutius erraverunt, deos æstimantes hæc, quæ in animalibus sunt supervacua, infantium insensatorum more viventes.

25 Propter hoc tanquam pueris insensatis iudicium in derisum dedisti.

26 Qui autem ludibriis & increpationibus non sunt correcti, dignum Dei iudicium experti sunt.

27 In quibus enim patientes indignabantur, per hæc quos putabant deos, in ipsis cum exterminarentur videntes, illum, quem olim negabant se nosse, verum Deum agnoverunt: propter quod & finis condemnationis eorum venit super illos.

CAPUT XIII.

Vani quidem sunt qui ex creaturis Deum non agnoscunt, ipsas potius creaturas pro diis colunt: at illi longe stultiore, qui opus artificis Deum dicunt, ab insensato idolo futura interrogantes.

Rom. I.
18.

1 Vani autem sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei: & de his, quæ videntur bona, non potuerunt intelligere eum, qui est, neque operibus attendentes agnoverunt quis esset artifex:

* *Deut.*
4. 19. *3.*
17. 3.

2 * Sed aut ignem, aut spiritum, aut citatum aerem, aut gyrum stellarum, aut nimiam aquam, aut solem & lunam, rectores orbis terrarum deos putaverunt.

3 Quorum si specie delectati, deos putaverunt: sciant, quanto his dominator eorum speciosior est: speciei enim generator hæc omnia constituit.

4 Aut si virtutem, & opera eorum mirati sunt intelligant ab illis, quoniam, qui hæc fecit, fortior est illis:

5 A magnitudine enim speciei & creaturæ, cognoscibiliter poterit creator horum videri.

6 Sed tamen adhuc in his minor est querela. Et hi enim fortasse errant, Deum quærentes, & volentes invenire.

* *Rom.*
1. 24.

7 * Etenim cum in operibus illius converfentur, inquirunt: & persuasum habent, quoniam bona sunt, quæ videntur. g Ite-

8 Iterum autem nec his debet ignosci.

9 Si enim tantum potuerunt scire, ut possent æstimare sæculum: quomodo hujus Dominum non facilius invenerunt?

10 Infelices autem sunt, & inter mortuos spes illorum est, qui appellaverunt deos opera manuum hominum, aurum & argentum, artis inventionem, & similitudines animalium, aut lapidem inutilem opus manus antiquæ.

11 Aut si quis artifex faber de sylva lignum rectum secuerit, & hujus docte eradat omnem corticem, & arte sua usus, diligenter fabricet vas utile in conversationem vitæ,

12 Reliquiis autem ejus operis, ad præparationem esæ abutatur:

13 Et reliquum horum, quod ad nullos usus facit, lignum curvum, & vorticibus plenum, sculpat diligenter per vacuitatem suam, & per scientiam suæ artis figuret illud, & assimilet illud imagini hominis,

14 Aut alicui ex animalibus illud comparet, perliniens rubrica, & rubicundum faciens fuco colorem illius, & omnem maculam, quæ in illo est, perliniens:

15 Et faciat ei dignam habitationem, & in pariete ponens illud, & confirmans ferro,

16 Ne forte cadat prospiciens illi sciens quoniam non potest adjuvare se: imago enim est, & opus est illi adjutorium.

17 Et de substantia sua, & de filiis suis, & de nuptiis votum faciens inquirat: non erubescit loqui cum illo, qui sine anima est:

18 Et pro sanitate quidem infirmum deprecatur, & pro vita rogat mortuum, & in adjutorium inutilem invocat:

19 Et pro itinere petit ab eo, qui ambulare non potest: & de acquirendo, & de operando, & de omnium rerum eventu petit ab eo, qui in omnibus est inutilis.

CAPUT XIV.

Utilis inventio navis; qua etiam tempore diluvii semen humanum servatum est: idolum autem matris, III. E e le.

ledictum est cum suo fabricatore: & quod fuerit idolorum, idololatriæque exordium ac progressus, item quæ mala ex idololatria procedant.

1 Terum alius navigare cogitans, & per feros fluctus iter facere incipiens, ligno portante se, fragilius lignum invocat.

2 Illud enim cupiditas acquirendi excogitavit, & artifex sapientia fabricavit sua.

* Exod. 14. 22.
3 Tua autem, Pater, providentiâ gubernat: * quoniam dedisti & in mari viam, & inter fluctus semitam firmissimam,

4 Ostendens quoniam potens es ex omnibus salvare, etiam si sine arte aliquis adeat mare.

5 Sed ut non essent vacua sapientiæ tuæ opera: propter hoc etiam & exiguo ligno credunt homines animas suas, & transeuntes mare per ratem liberati sunt:

* Gen. 6. 4. 9
7. 7.
6 * Sed & ab initio cum perirent superbi gigantes, spes orbis terrarum ad ratem confugiens remisit sæculo semen nativitatis, quæ manu tua erat gubernata.

7 Benedictum est enim lignum, per quod fit justitia.

Psalm. 138. 4.
Baruch. 5. 3.
8 * Per manus autem quod fit idolum, maledictum est & ipsum, & qui fecit illud: quia ille quidem operatus est; illud autem cum esset fragile, deus cognominatus est.

9 Similiter autem odio sunt Deo, impius & impietas ejus.

10 Etenim quod factum est, cum illo, qui fecit, tormenta patietur.

11 Propter hoc & in idolis nationum non erit respectus: quoniam creaturæ Dei in odium factæ sunt, & in tentationem animabus hominum, & in muscipulam pedibus insipientium.

12 Initium enim fornicationis est exquisitio idolorum: & adinventio illorum corruptio vitæ est.

13 Neque enim erant ab initio, neque erunt in perpetuum,

14 Supervacuitas enim hominum hæc advenit in orbem terrarum: & ideo brevis illorum finis est inventus.

15 Acerbo enim luctu dolens pater, cito sibi rapti filii fecit imaginem: & illum, qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc tanquam deum colere cœpit, & constituit inter servos suos sacra & sacrificia.

16 Deinde interveniente tempore, convalescente iniqua consuetudine, hic error tanquam lex custoditus est, & tyrannorum imperio colebantur figmenta.

17 Et hos, quos in palam homines honorare non poterant, propter hoc quod longe essent, e longinquo figura eorum allata, evidentem imaginem regis, quem honorare volebant, fecerunt: ut illum, qui aberat, tanquam præsentem colerent sua sollicitudine.

18 Provexit autem ad horum culturam & hos, qui ignorabant, artificis eximia diligentia.

19 Ille enim volens placere illi, qui se assumpsit, elaboravit arte sua, ut similitudinem in melius figuraret.

20 Multitudo autem hominum abducta per speciem operis, eum, qui ante tempus tanquam homo honoratus fuerat, nunc deum æstimaverunt.

21 Et hæc fuit vitæ humanæ deceptio: quoniam aut affectui, aut regibus deservientes homines, incommunicabile nomen lapidibus & lignis imposuerunt.

22 Et non suffecerat errasse eos circa Dei scientiam, sed & in magno viventes inscientiæ bello, tot & tam magna mala pacem appellant.

23 * Aut enim filios suos sacrificantes, aut obscura sacrificia facientes, aut infantæ plenas vigi-
* Deut. 18. 10.
Jerem. 7. 6.
lias habentes.

24 Neque vitam, neque nuptias mundas jam custodiunt, sed alius alium per invidiam occidit, aut adulterans contristat:

25 Et omnia commissa sunt, sanguis, homicidium, furtum & fictio, corruptio & infidelitas turbatio & perjurium, tumultus bonorum,

26 Dei immemoratio, animarum inquinatio, nativitatis immutatio, nuptiarum inconstantia, inordinatio mœchiæ & impudicitæ.